

Današnje je naselje nastalo spajanjem dvaju manjih naselja, *Luke* i *Kuta*. Starije su građevine većinom u renesansnome i baroknome stilu. Od kuća i palača iz XVI. i XVII. st. ističu se renesansna palača Gariboldi s natpisom iz 1552, ljetnikovac hvarškoga pjesnika Marina Gazarovića iz prve pol. XVII. st., kuće Jakša i Vukašinić-Dojmi. U XVII. st. V. je bio utvrđen s četiri kule: dvije su bile u Kutu, jedna u predjelu Smiderevo, a jedna, koju je gradio 1615. Vinko Perasti, u Luci. Župna crkva Gospe od Spilice podignuta je oko 1500; u njoj se čuva rad Girolama da Santacrocea. U Kutu je crkva Sv. Ciprijana, koja se u dokumentima spominje u XVI. st.; prema natpisu nad vratima, obnovljena je 1742. u baroknome stilu. U crkvi se ističu bogato ukrašena drvena barokna propovjedaonica i kasetirani strop urešen slikama. U Luci je crkva Sv. Duha s poč. XVII. st. Nakon poraza Francuza 1811. V. su zauzeli Englezi i utvrdili ga s nekoliko utvrda (danas u ruševinama).

LIT.: C. Fisković, Gazarovićev ljetnikovac u Visu, HK, 1946. — M. Abramić, Arheološka istraživanja grčke kolonije Issa na otoku Visu, Ljetopis JAZU, 1949, 55. — B. Gabričević, Bilješke uz arheološke nalaze na Visu, Mogućnosti, 1955, 7. — Isti, Antička Issa, Arheološko-povijesni prilog za urbanističko-regulacionu osnovu grada Visa, Urbs, 1959. — G. Novak, Vis, I, Zagreb 1961. — M. Nikolanci, Helenistička nekropola Isse, VjAHD, 1961—62. — B. Gabričević, C. Fisković, N. Bezić-Božanić, Viški spomenici, Prilozi — Dalmacija, 1968. — B. Kirigin, Issa — otok Vis u helenističko doba (katalog), Split 1983. — Horvat — Matejčić — Prijatelj, Barok. — N. Cambi, B. Kirigin i E. Marin, Zaštitna arheološka istraživanja helenističke nakropole Isse (1976. i 1979. god.), VjAHD, 1981. — B. Kirigin i E. Marin, Issa '80, ibid., 1985. — B. Kirigin, Zapažanja o helenističkoj nekropoli Isse, Materijali, XX, Prilep 1985. — Isti, The Greeks in Central Dalmatia: Some New Evidence, u knjizi: Greek Colonists and Native Populations. Proceedings of the First Australian Congress of classical Archaeology, Canberra—Oxford 1990. — B. Kir. i N. B. B.

VISOKO, selo u Hrvatskome zagorju S od Zeline. Župna crkva Sv. Trojstva jednobrodna je barokizirana gotička građevina; poligonalno svetište poduprto je s četiri stupnjevana potpornja. Pokraj svetišta je gotički zvonik ispod kojega je sakristija; na četverokatnom tornju (kamen na kapa s malteškim križem i nečitim znakovima) nalaze se četiri neidentificirana grba. Na juž. su pročelju broda novootkriveni gotički prozori, a sred gl. pročelja crkve barokni portal. Crkva je u unutrašnjosti oslikana figuralnim (svetište) i ornamentalnim (brod) baroknim freskama; ima barokne oltare, rokoko propovjedaonicu s kipovima evanđelista (1777), pet baroknih kaleža, kandilo iz 1774. Orgulje su rad A. Šimenza (1864). Jedno zvono potječe iz 1696. — Župna kurija iz 1750. je nadograđivana.

LIT.: G. Szabo, Kroz Hrvatsko zagorje, Zagreb 1939, str. 166. — A. Schneider, Popisivanje, 1941, 53, str. 183. — K. Dočkal, Naša zvana, Zagreb 1942. — F. Staričak, Zanimljivosti o Visokom, Kaj, 1973, 7. — A. Ht.

VISOKO, gradić SZ od Sarajeva. Na brijegu su ruševine grada koji se kao V. prvi put spominje 1355, a prije toga pojavljuje se više puta pod nazivom *Bosna*; grad je sve do XIV. st. bio banska rezidencija. U podgrađu Podvisokom bila je u XV. st. jaka kolonija dubrovačkih trgovaca. Očuvane su ruševine utvrde koja je imala izduženu osnovu i zaobljene uglove, a moguće je razlučiti dvije građevne faze: iz prve potječe većina obrambenih zidova (možda iz XIII. st.), dok iz druge faze (rano XV. st.) potječu dva tornja kvadratične osnove. Na prostoru grada nađeni su ostaci rim. građevina pa se pretpostavlja da se na tome mjestu u ant. doba nalazio burg, očuvan, možda, u osnovi nekog od tornjeva. — U nekadašnjem suburbiju postojala je crkva Sv. Marije. Na sadašnjoj su periferiji grada srednjovj. arheološka nalazišta → *Muhašinići* i → *Arnautovići*.

LIT.: P. Anđelić, Visoko i okolina u srednjem vijeku, u knjizi: Visoko i okolina kroz historiju, I, Visoko 1984, str. 103—274. — D. Br.

VISOVAC, otočić usred proširenja rijeke Krke. U dokumentima se spominje prvi put oko 1400, kada je na njemu bio eremitorij. Poslije su se tu nastanili bos. franjevci i 1576. sagradili crkvu, koja je pregrađena u XVIII. st. Uz crkvu je samostan, u kojemu se čuva bogata zbirka crkv. predmeta i slika (XVI—XIX. st.) te narodnih nošnja; ističe se inkunabula Ezopovih basni iz 1487. lastovskoga tiskara D. Dobričevića.

LIT.: K. Stojić, Rijeka Krka, Šibenik 1927. — Isti, Sela šibenskog kotara, Šibenik 1941. — J. Soldo, Visovac, Visovac 1968. — N. B. B.

VIŠNJAN, naselje zbijenoga tipa u zaleđu Poreča u Istri. Natpisi u kamenu svjedoče o napućenosti toga područja u ant. doba. U župnoj se crkvi čuvaju tri slike na platnu (*Tri sveca*, kraj XVI. st., djelo blisko Palmi mlađemu; *Bl. Dj. Marija i sveci*, mlet. rad iz XVII. st., *Bl. Dj. Marija*, rad Z. Venture iz 1598), crkv. ruho iz XII. st. i srebrni kalež s poč. XVIII. st. Kapela Sv. Antuna pustinjačka jednostavna je gotička građevina sa zidnim slikama

VIS, franjevački samostan na poluotoku Prirovo

majstora Dominika iz Udina iz XVI. st. i drvenom plastikom Sv. Antuna Opata iz istoga razdoblja. U crkvi je više glag. grafita iz XVI—XVII. st. — SZ od Višnjana nalaze se ostaci benediktinske crkve Sv. Mihovila. Manji sondažni zahvat (1962) dao je uvid u dvije građevne faze: starijoj pripada objekt, čini se, pačetrovornasta oblika (10,7 × 5 m) s udubljenim svetištem i kamenim namještajem ukrašenim motivima pletene dekoracije.

LIT.: Inscriptiones Italiae, Roma 1934, X/2, br. 239—241. — Inventario degli oggetti d'arte, V. Provincia di Pola, Roma 1935, str. 197—198. — B. Fučić, Istarske freske, Zagreb 1963, str. 14. — Isti, Glagoljski natpisi, Zagreb 1982. — V. Ekl, Gotičko kiparstvo u Istri, Zagreb 1982. — A. Šonje, Crkvena arhitektura zapadne Istre, Zagreb—Pazin 1982. — Br. Ma.

VITAČIĆ, Ivan, klesar (XVI. st.); rodom iz Korčule, nastanjen u Splitu. Prema ugovorima iz 1529, 1534. i 1535, zajedno s D. Rudičićem iz Splita nastavio je pregradnju crkve benediktinki Sv. Marije u Zadru u renesansnim oblicima. Crkvu su 1507—08. započeli klesar Nikola (Španić ?) iz Korčule i graditelj M. Filipović. Vitačiću i Rudičiću pripisuje se veći dio jugozap. bočnoga zida s portalom na kojemu je natpis što spominje opaticu Donatu Nassis, poznatu iz ugovora.

LIT.: C. Fisković, Zadarska renesansna crkva sv. Marije, Prilozi — Dalmacija, 1956. — I. Petricoli, Prilozi poznavanju renesanse u Zadru, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1965, 6. — I. Pet.

VITALJIĆ, Ivan, graditelj (Komiža, XVIII. st.). God. 1729. vodio gradnju župne crkve u Supetru na Braču. Njezin je izvorni barokni izgled izmijeo

VISOVAC

